

icke kan vinna läsarens intresse och medkänsla. Oaktadt all den möda förf. gör sig, blir Juuso åtminstone icke för undertecknad ett offer för en idé (se brevet till vännen), rättare, han blir icke ett sådant offer som skulle värka tragiskt, som går under till följe af nödvändighetens lagar, går under, oaktadt den strid han förfäktar är god. Han äger icke storhet, icke nimbus nog för att representera det författaren vill, och huru sorglig hans saga än gestaltar sig, så skänker man honom väl sin medkänsla, men tycker ändock att han i det stora hela var en stackare, ja mot sin vilja måste man mer än engång gifva den tarfliga lycksökaren Grönberg rätt i hans utfall mot Juuso. Men att den förnämsta personen i „sin tids styfbarn“ blir ett styfbarn äfven för läsaren värkar naturligtvis i högsta grad störande på intresset för hela berättelsen; och detta är värligen beklagligt, ty boken har många förtjänster. Den är konsekvent, kompositionen är klar och tydlig och lider icke af några väsentliga biepisoder. En del detaljer äro gjorda med mycken färdighet, ja tillochmed med finhet och värme, se t. ex. episoden Juusos afsked från Elna. Hufvudpersonerna äro psykologiskt väl studerade. Sådän den är med sina fel och förtjänster är den i alla fall ett stycke af samtidens historia, sann och delvis belysande striden mellan de „gamla“ och de „unga“ bland fennomanerna.

J. A.

Tolstoyism i Finland.

Arvid Järnefelts till senaste jul utkomna bok, *Mitt uppvaknande*, har väkt mycken uppmärksamhet och särskildt på många allvarliga sinnen gjort ett djupt intryck. Denna framgång, som mindre var beroende af arbetets literära förtjänster, dess originalitet eller stil, än af dess ämne, tyckes vittna om att en stor del af vår allmänhet i grunden sympatiserar med Tolstoys åsikt att det mänskliga lifvets hufvudsakliga mål är att alt mer och mer klargöra, förenkla, befästa och utbreda den sedliga sanningen. Man hälsade förf. till *Mitt uppvaknande* som en länge efterläng-

tad målsman för de sedliga intressena i vårt land, och man gladdes sig åt det mod och den varma hängifvenhet som drivit honom att utan skonsamhet mot sig själf blotia sin ungdoms frestelser och förseelser för att därigenom så mycket bättre framhålla den andliga kraft som hjälpt honom att öfvervinna dem.

Men gillandet var icke odeladt. Bland bokens läsare fans äfven antagonister, hvilka klandrade upptagandet af ett ämne som enligt deras åsikt borde vara ett noli me tangere. Så allvarlig och fri från all cynism förf:s bikt om tidigare sedliga föreliselser än är framställd, föreföll den dock dessa olika tänkande nära nog som fräckhet. Huru skola väl dessa bekännelser af en författare som i så hög grad åtnjuter allmänhetens sympati värka på de unga, frågade man sig. Skola dessa icke inför sig själfva och andra urskulda sina felsteg med att åberopa sig på Järnefelt? Det kan ej nekas att den som söker ursäkter för ett lastbart lif, i stället för upprättelse från det, kan betjäna sig af Järnefelts bok, likaväl som af hundradetals exempel från det dagliga lifvet, men därmed är ej ännu sagt att boken värkar förledande. Där finnes intet lockande i den ordknappa bekännelsen om en osedlig böjelse, hvilken rent ut benämnes synd och inger sin utöfvare en känsla af ångest och förnedring, som icke lämnar honom ro, hvarken natt eller dag. Skulle tystnaden värligen vara det säkraste skydd för sedligheten, borde de unga från våra bildade hem gå rena som änglar genom lifvets frestelser, ty detta slags skydd har i rikt mått kommit dem till del. Men tyvärr kan uppfostrarnas blygsamma tigande beträffande de ledsamma sedlighetsfrågorna icke nedtysta de ljudande stämmorna utifrån och inifrån, som ofta locka de unga till sedligt förfall, redan innan de lämnat barndomshemmet. Med rätta yttrar Arne Garborg på tal om denna sak att blygsamheten rätt nu blir den farligaste fiende till sedligheten. Då det icke är felstegen, men den med seger åndade striden mot dem, som intar hufvudplatsen i *Mitt uppvaknande*, borde ingen tveksamhet kunna råda om att denna bok kan tjäna till hjälp och ledning under en liknande strid. Icke som skulle en så omständig själfanalys som den förf. underkastat sig böra rekommenderas åt en och hvar. Sådana analyser ha i regel någonting sjukligt med sig, och deras resultat blir i många fall mer eller mindre ofruktbart och vacklande. Det är äfven föga troligt att hvar och en kan vinna sin sedliga upprättelse i ett uppvaknande sådant som det i boken beskrifna, åtminstone icke

med införlifvande af alla de samhällsteorier för: omfattat. Personer med ett så inätvändt sinne som Järnefelts måste på speculationens väg söka och finna den ledande principen för sitt lif, under det andra mera reelt anlagda kumbuz utan hufvudbry, ledda af den manande känslan för det rätta, vinna samma mål. Men huru som helst skall Mitt uppvaknande redan som ett blott och bart vittnesbörd om att sedlig renhet kan förvärfvas genom ett allvarligt sträfande lända till styrka och uppmuntran för månggen årligt kämpande, likasom mångt tvivelssjukt sinne kan vinna klarhet och ro genom att erfara huru en själfständig uppfattning och tillagman af Kristi lära lämnat det kraftigaste stöd i dessa sträfvanden.

Det tanke- och känslolif, som förf. tidigare förkroppsligat i den unga Heikki, i Fosterlandet, får läsaren i Mitt uppvaknande och den nu till våren utkomna samlingen, Ateisten, lära känna mera från den inre sidan. Konflikterna mellan de etiska och de sociala principerna utgöra det gemensamma ämnet för dessa böcker, med den skilnad att de båda senare arbetena, på ett tydligare sätt än Fosterlandet, ge oss den lösning förf. funnit för dessa konflikter.

Förf. har, som så många annan, i sin ungdom nödgats genomgå en period af inre mörker och strid. Hans vetenskapliga studier utplånade bilden af den Gud han i sin barndom lärt sig förbinda med förnuftsvidriga dogmer och legender, och alt medvetande om Guds tillvaro tyktes för en tid försvinna både ur hans tanke och ur hans lif. Men i hans innersta kvarlefde fortfarande en religiös längtan, som sökte ett mål och som slutligen lät honom genom bonen återfinna den lefvande Gud, som redan i hans barndom bott i hans hjärta. En värklig bönhörelse fick han dock först sedan hans bön om befrielse från de onda böjelser som fått makt med honom icke längre stod i förbund med hans ärelystna och egoistiska framtidsplaner, men med hans längtan efter lifsgemenskap med Gud. Ty Gud borde bli hufvudsaken i hans lif, såsom han var det i hans böner.

Den mognadé religiösa askådning, som blef det slutliga resultatet af hans inre strider, framgår ur följande rader ur hans senaste bok *Ateisten*.

Då jag nu mins mig själf som ateist och då jag påminner mig tankegången hos alla dem hvilka likasom jag förnekade Gud, på grund af att vi funnit idel naturföremål i de rymder där han borde vara, — då

jag nu drar mig till minnes alt detta, kan jag ej underlåta att inse, huru våra begrepp hade råkat in på villospar, d. v. s. våra begrepp om Gud. Vi förnekade honom, därför att vi ej kunnat erkänna att det i hela världsaltert, i rymdernas hela oändlighet funnes något som vore onaturligt eller främmande för vårt förnuft. Men hvem hade bedt oss söka Gud i det onaturliga? Om vi på förhand viste att intet fans som vore främmande för vårt förnuft, hvarför sökte vi då icke hellre att finna Gud där hvar-est detta förnuft är bofäst, d. v. s. i oss själfva, i vår egen ande.

Sonen är delaktig af sin Faders ande, — detta innebär just den första antydningen därom, att Gud ej bör sökas någonstädes utom vår egen ande, utan i densamma. I rymdens hela oändlighet, på de mest aflägsna stjärnor, bland alla otaliga solsystem finnes intet som vore främmande för denna ande. Huru kunde väl Gud då befinna sig utom denna samma eller vara främmande för den? Nej, Gud bör ej sökas i det som för oss är mest obekant och är mest fjärran ifrån oss; vi kunna finna honom blott i det som står oss närmast och är oss mest välbekant.

Men hvilken underbar himmelens hemlighet möter oss icke här? Då medvetandet om alt detta gått upp för människan, kunde man tro att hon först skulle ha skal att yvas öfver sitt eget förnuft. Och i själfva verket går det alldeles tvärtom. En sådan begreppsförändring åtföljes alltid af ett fullkomligt själfförödmjukande — och af något ännu mer — af ett förändradt lif.

Järnefelts religion kan sammanfattas i några få, enkla, med hvarandra nära förbundna ideer: Gud är alla människors fader, därför äro alla människor bröder, samvetet är Faderns röst som talar i hvarje människas hjärta. Dessa utvecklingsbara ideer, som tillhört den kristna världens i snart tvåtusen år, utan att ännu ha vunnit sin fulla tillämpning, har han omfått med entusiasmen af en ny uppenbarelse. Han förhårligar dem i Mitt uppvaknande och utvecklar dem vidare i Ateisten. Med dem som utgångspunkt vill han omskapa både det inre och yttre lifvet, ty de utgöra en förutsättning för denna broderliga kärlek mellan människorna, som säkrare än all samhällelig filantropi låter nöden och fattigdomen försvinna och mera värksamt befordrar jämlikheten än alla demokratiska teorier.

Jesu lära om Gud som vår fader, säger förf., har för mången kristen blifvit endast en ny benämning, icke ett nytt guds-begrepp. — Det är sant, ty våra begrepp om Gud äro lika bristfälliga som det bildspråk vi använda för att uttrycka dem. Då vi inse att en bild icke förslår för att återge de olika sidorna af Guds väsen, gripa vi till flere. Håri torde man kunna söka en förklaring och ett försvar för den annars så motbudande treeninghetsläran. Men på det icke ett bildspråk, som varit ämnadt att

lifva och stöda vår religiösa åskådning, må stelna till liflösa dogmer, kan det vara nyttigt att då och då erinra sig att den bildliga benämningen icke kan göra anspråk på att fullständigt återge våra begrepp om Gud. T. o. m. benämningen Fader, som så väl motsvarar vårt hjärtas behof af personlig kärlek och omvårdnad, är af altför inskränkt natur för att återge det väsen som i sig sammanfattar lagarna för den andliga och materiella världens utveckling. Äfven benämningen af samvetet såsom Guds röst eller Faderns röst, hvilken Järnefelt tyckes tillägga en mera absolut betydelse än den som tillkommer en bild, är i viss mån bristfällig eller vilseledande. Människans rättsbegrepp eller hennes samvete är ju beroende af hennes sedliga och intellektuella utveckling, och denna åter till stor del af den allmänna utvecklingen. Om vi betrakta samvetet såsom fullkomligt liktydigt med Guds röst, måste ju samvetet i hvarje fall stå i öfverensstämmelse med det absolut rätta, eller också få vi begreppet om en Gud stadd i utveckling: någonting som vore fullkomligt stridande med just de egenskaper som höja honom öfver sinnevärlden: fullkomlighet och oföränderlighet. Den inre stämman som, beroende af individens utveckling, i hvarje särskildt fall bjuder "gör det" eller "gör icke det" kan således icke obetingadt betraktas som Faderns röst, men snarare såsom ett uttryck för den hos människan inneboende längtan eller sträfvan till det goda.

Då Järnefelt nära nog vill identifiera det mänskliga samvetet med gudomen, borde han icke så helt förkasta samma gudoms inflytande i samhällets utveckling. Ty äfven om denna utveckling icke i rak linje gått mot det rätta, måste den dock betraktas som en fortsatt sträfvan därtill, hvilket i långt mindre grad är fallet med hvarje individs utveckling, om också ingen människa är helt och hållet beröfvad samvete eller Faderns röst i sitt hjärta. Men för alt hvad samhällsutvecklingen beträffar låter Järnefelt hvarken filosofin eller poesin sprida någon förklarande eller försönande dager. I uppsatsen Hämd och straff varnar han tvärtom för denna vördnad för samhällsinrättningarna, som kommer oss "att påstå att våra rättsbegrepp leda sitt upphof från änglar", och låter oss betrakta "samhällsandan som en småleende, gammal gråhårsman, hvilken visserligen strängt kan straffa sina obetänksamma barn, men som därmed åsyftar blott allas gemensamma bästa".

Karaktäristiska för den praktiska riktningen i Järnefelts tänkande äro uppsatserna Åtandet och Dopet. Den senare ger uttryck åt förfs lifliga motvilja för en religion som genom fullgörandet af vissa kyrkliga ceremonier insöfver människornas samveten och afläder dem från det verkliga lifvets plikter; den förra åter utgör en med många citat ur bibeln bestyrt varning mot omåttligheten i mat och dryck, hvilken leder till det materiella lifvets uppslukande af det andliga. Föga konsekvent förefaller förfs försök att försvaga betydelsen af Jesu dop såsom föredöme och hans bortförklarande af hvarje frälsarens yttrande om dopet. Äfven tolkningen af bönen "vårt dagliga bröd gif oss i dag" till "gif oss i dag af din heliga ande" förefaller sökt och t. o. m. förmätnen. På goda skäl kan man förmoda att dessa textförklaringar äro lånade från Tolstoy, som ofta gör sig skyldig till ett sådant fritt kommenterande. Uppsatsen Tron och förnuftet är däremot särdeles sympatisk genom den ödmjukhet och värme förf. ådagalägger, då han söker vägleda en vän som längtar efter befrielse från sina slitande tvifvel. Huru fritt från all dogmatisk hårdhet hans eget troslif är finna vi af följande ord till vännen: "ett bristfälligt gudsbegrepp är ej för någon ett hinder att närma sig den verkliga Guden, om blott själfva bönen är en yttring af en uppriktig vilja och innebär en sträfvan till befrielse ifrån lögnens herravälde. Sålunda kan också den mest utpräglade bilddyrkare nalkas den ende, sanne Guden".

Järnefelts religiösa uppfattning gör icke fullt skäl för det här tidigare använda epitetet själfständig, annorlunda än som en motsats till den kristendom många af kyrkans bekännare omfatta, icke emedan de själfva valt den, men för det de blifvit döpta till den. Hans religiösa likasom hans samhällliga ideer äro nämligen nästan utan undantag hämtade ur Tolstoys böcker. Punkt för punkt återfinner man i Mitt uppvaknande och Ateisten det tolstoyska systemet, från de själfanklagande beaktelserna och skomakeripraktiken till de fem evangeliska buden, som Tolstoy upptagit ur Jesu bergspredikan och på hvilka han grundar alla sina samhällsteorier.

Utan att citera de motsvarande bibelställen anføra vi här i korhet dessa budord enligt den tolstoyska versionen. Det första och sista af dessa bud mana till broderlig kärlek och jämlikhet och bannlysa följaktligen kriget. Det andra inskräper kyskhet och förbjuder äktenskapskinhad; det tredje förbjuder afläggande

af ed; det fjärde alt hämnande af oförrätter, äfvensom det juridiska straffandet. Alla de bibelspråk från hvilka dessa bud äro härledda taga Tolstoy och hans finländska apostel strängt efter orden utan att sky några konsekvenser. "I skolen icke stå det onda emot" tolkas ej som en varning mot att icke möta ondt med ondt eller de onda med ondskefullhet, utan som ett bud att icke motsätta sig någon våldsbragd, äfven om därigenom ett oskyldigt barn kunde räddas undan mordarehänder. — Ehuru hvarje Kristi ord och handling gäller som ett osvikligt rättesnöre för Tolstoy och Järnefelt, förbise de i detta sammanhang att Kristus själf på ett handgripligt sätt motstod det onda, då han, upptänd af rättvis vrede öfver vanhälgandet af hans faders hus, dref växlar och dufvohandlare ut ur templet och kullskog deras bord.

Äfven budet "dömer icke, så varden I icke dömda" tolkas strikte efter ordalydelsen. Sålunda äro dessa ord icke blott riktade mot kärlekslösa omdömen öfver våra medmänniskor, utan innebära en förkastelse af all dom, äfven den som i samhällets namn dömer en tjuv eller en mordare förlostig sin frihet.

Bibelspråken "I skolen icke stå det onda emot" och "dömer icke" ha utöfvat ett afgörande inflytande icke blott på Järnefelts författarskap, men äfven på hans enskilda lif. I Mitt uppvaknande redogör han utförligt för de samvetsbetänkligheter som kommo honom att lämna domarebanan, till hvilken han utbildat sig under en följd af år. Den hjärtats logik som dref honom till detta steg är egnad att väcka sympati äfven hos dem som icke kunna förena sig i hans slutsatser. Då den kristna läran, att alla människor äro bröder eller medlemmar af samma familj, blifvit en värlighet för honom, blef det honom omöjligt, berättar han, att döma sina medmänniskor, ty kan väl någon vilja döma sin egen broder eller sin gamla moder eller fader, äfven om de felat. Han var ju själf beläffad med fel och hade t. o. m. gjort sig skyldig till förbrytelser, straffvärda inför lagen, ehuru han undsluppit straff, blott emedan ingen anklagat honom.

"Inför Gud" säger Järnefelt, "kan den högre grad af bildning jag äger, d. v. s. min klarare uppfattning om godt och ondt, minst af all berättiga mig att döma.

Inför honom dömer min bildning blott mig själf.

Jag vet att jag har anlag och möjlighet för alla de förbrytelser kriminalpsykologin vet att förtälja om. Och jag vet äfven att dessa anlag hade kunnat växa och mogna till handling, om jag ej genast från början genom en omsorgsfull uppfostran blifvit ledd in på det rättas väg,

om jag ej tidigt hade sett omkring mig blott goda exempel och ideella stråfvanden, som förde mig till det goda och drefvo bort mina fula tankar — om jag ej alltid haft föda och kläder nog och varit i tillfälle att njuta af värme, hemfrid och vederkvälselse.

Och därför kan jag icke döma dem som icke hafva del i min bildning, som ensamma hafva fått kämpa ut sina inre strider, utan uppfostran och undervisning, utan att i sin omgivning finna någon ledning och utan ens en aning om ideella intressen. Inför Gud kan jag blott känna desto större ansvar för att jag äger alt detta, medan de sakna det.

Inför Gud får hela mitt lif ej vara någonting annat än ett oafbrutet sträfvannde att borttaga denna olikhet. De af deras handlingar, som jag kallar brott, anklaga inför Gud ingen annan än mig själf. Ty jag har ej skyndat att gifva dem del af min bildning, fastän jag har sett att de lefva i mörker; jag har icke gifvit dem af mina ägodelar, fastän jag har mer än nog och de lida brist. Jag har icke gjort något för att höja dem till mina jämlikar och göra deras lif sådant, att det för dem vore lika obehöfligt och lika svårt att begå samhälleliga förbrytelser som det är för mig."

Dessa rader tala ett så gripande språk, att läsaren med konung Agrippas ord till Paulus kunde utbrista: "föga fattas att du talar så till mig, att jag varder kristen". Man känner sig uppmnad att varda kristen, med lifaktigt omfåttande af läran om den kärlek som är långmodig och mild och icke förhäfver sig — kristen, också med afsägande af alla samhällslifvets förhållanden, hvilka Järnefelt här framställt såsom stridande mot denna upphöjda kärlek. Detta kapitel har Järnefelt alt igenom skrifvit ur sitt hjärtas djup, det röjer därför all den vekhet och ädelhet som tillhör hans känsliga diktarynne. Det lär oss uppskatta hans motiver, på samma gång det låter oss fatta att han icke är egnad att vara en lagens handhafvare, äfven om lagskipningen tillägges det ideella syftet att uppfostra samhällsmedlemmarna till rättsskapfenhet och allmän ordning.

Vi se ju i det dagliga lifvet att icke hvarje mor med ett funkänsligt och poetiskt sinne är bäst egnad att utöfva det makt-påliggande lagstiftarvärfvet, då de privata intrössena råka i kollision bland barnkammarens folk och den svagare får känna af den starkares närvar. Men vi äro också på det klara med att den som vid slika tillfällen sätter sig ned att filosofera öfver sin egen bristfullhet, hvilken icke berättigar henne att ingripa, är mindre lämplig till sitt kall än den som med praktisk erfarenhet träder emellan och afskiljer den felande, tills han humnit besinna sig och komma på bättre tankar. Då han vet att han under sin afstängning hvarken behöfver sakna kärleksfull förmaning och nyttig

sysselsättning eller hvad till kroppens nödort hör, och att ju bättre han uppför sig, dess förr återfår han sin frihet, skall han, om han icke är fullständigt förhärdad, inse att straffet icke varit afsedt att pina honom, utan till hans egen förbättring och andras skydd. Då det moderna straffväsendet just är ordnad efter dessa principer, är det egendomligt att Järnefelt så afgjordt förnekar att brottslingens förbättrande ingår som motiv däri. I en studie öfver Hämd och straff i Ateisten utvecklar förf. samma åsikter om straffets förkastlighet, lämnande denna gång den bibliska motiveringen å sido. Han skildrar gången af det juridiska straffets utveckling ur den enskilda hämden och söker bevisa att straffet aldrig kunnat och aldrig skall kunna höja sig från detta sitt ursprung. Med samma skäl kunde man påstå att de darwinska teorierna om människans utveckling ur lägre djurarter för alltid omöjliggöra hvarje föreställning om henne såsom ett väsen begåfvadt med förnuft.

Det är icke blott det bibliska „dömer icke“ som förmått förf. till Mitt uppvaknande att lämna den juridiska banan, äfven hans åsikter om orättfärdigheten af all samhällelig tafflan ha bidragit därtill. Hans samvete bjuder honom att, likasom han godvilligt afstår från hvarje förmånligt ämbete om hvilket hans egen bror är medtäflare, äfven afstå från att täfla med hvar och en annan, emedan kristendomen fordrar att vi skola älska alla människor som bröder. Den som vill försöka utmönstra all tafflan ur det mänskliga samlifvet måste dock på samma gång afsäga sig all värksamhet. Ty äfven om domareämbetet och andra stats-tjänster kunde afskaffas, skulle konkurrensen fortfarande göra sig gällande, t. ex. vid skomakarens och smedens yrken, där den skickligare och snabbare alltid skall ha företräde framför den trögare och oskickligare. Äfven det literära arbetet är ju underkastadt en täflan, hvarigenom den mera omytkta eller begåfvade författaren gör förfång åt den mindre omytkta eller mindre begåfvade. Om vi ville afsäga oss alla samhällsförhållanden som, på samma gång de pröfva och stärka våra moraliska egenskaper, äfven medföra frestelser, återstode oss till slut intet annat än eremitlifvet. Det är icke tafflan i arbete, utan intrigerna, afunden och högnodet som stå i strid med den broderliga kärleken. Kunde vi afskaffa dessa moraliska lyten, då vore vi fria från täflandets mest fördärfbringande värkningsgr.

Efter att ha öfvergifvit den juridiska banan, beslöt förf. till Mitt uppvaknande att egna sig åt skomakaryrket, icke för att med sitt bildande ungenä uppfostra skomakeriarbetarna, utan helt enkelt för att uppfostra sig själf och genom sitt lif förvärkliga den jämlikhet och broderskärlek mellan alla människor hans nyvaknade religiösa känsla kräfde. Skomakararbetet syntes honom särskildt lämpligt till en själfuktan, egnadt att i grund förtaga den sista återstoden af högnodet öfver de yttre företräden som bildning och förmögenhet gifvit honom. Arbetet, d. v. s. kroppsarbetet, är en del af Järnefelts religion — och ingalunda den minst sympatiska. Våra bildade klasser skulle vara i besittning af större kroppslig och andlig vigör, om de inom sig ägde flere bekännare och utöfvare af en sådan religion. Man skall kanske icke kunna gilla förf:s åsikter om arbetets fördelning, eller måhända om upphörandet af all arbetsfördelning, men vi äro lifligt öfvertygade om att hvarje tänkande människa måste beklaga de nuvarande skarpa gränserna mellan det andliga och kroppsliga arbetet. T. o. m. för den läraste vetenskapsman skulle det vara nyttigt att själf öfvertaga åtminstone en del af de sysslor som gälla hans egen person och som nu ombesörjas af andra, likasom å andra sidan kroppsarbetaren skulle ha gagn af att utbyta några timmar af sitt ansträngande arbete mot någon andlig sysselsättning.

I Järnefelts tillämpningar af kristendomens principer spår man samma uppfattning, som drivit Tolstoy till ett fullständigt förkastande af alla samhällsinstitutioner. Den som lefver enligt Jesu lära bör icke räkna på något skydd af samhället, „han skall ständigt“, heter det hos Tolstoy, „vara beredd att underkasta sig andras öfverväld, att frysa eller svälta ihjäl och icke vara säker om en timme af sitt lif“. I full öfverensstämmelse med denna ideala osäkerhet till lif och egendom vill han afskaffa såväl domareämbetet som äganderätten och penningen. Patriotismen, som är en samhällelig känsla, synes honom äfven stå i strid med kristendomen, ty, då den hänför sig endast till eget land och folk, omöjliggör den ett allmänt mänskligt brödraskap och värkar fientlighet mellan nationerna. T. o. m. konsten och vetenskapen ses med obliida ögon af Tolstoy, emedan den förra uppäggår till sinlighet och njutningslystnad och den senare aflägsnar sina idkare från den stora massan af folket. Att Järnefelts sympatier delvis gå i samma riktning synes, utom af hvad öfvan anförts, äfven af den allegoriska framställningen Angelns vallfärd, där det penning-

lönade arbetet framställes såsom upphäfvande alt broderligt tjämande af kärlek. —

Ehuru den språkliga omklädnaden påtagligen varit för förf. en bisak, i jämförelse med de allvarliga ämnen han föresatt sig, tar sig dock hans varma ungdomliga känsla mången gång ett högstämndt och poetiskt uttryck. Hans pulsar tyckas slå fortare, då han i Ateisten i lyrisk hänförelse tilltalar sina tankars hjälte. Du stälde ärligheten och tankens frihet öfver allting annat. Då du viste dig vara ärlig och fri, så förstod du icke att rädas; du fruktade därför ej håller att rivna ned alt, i hvilket du såg en osanning; du fruktade icke, fastän du, sedan allting af dig nedrifvits, blef utan gud.

Och gläd dig, ateist, om du så bar älskat ärligheten, ty det är nu kanhända möjligare för dig att förstå den ende Guden, sanningens Gud, än det är för någon annan, som varit mera rädd än du.

Äfven uppsatsen På Bergsudden uppbäres af en poetisk stämning. Den unga drömmarens natursvärmeri förbytes till ve-mod öfver sinnevärldens förgänglighet, och han söker sig en tröstande motsats i det mänskliga medvetandet, som synes honom innebära möjligheten till en fortsatt tillvaro efter döden. Här skiljer sig Järnefelt märkbart från Tolstoy, som med doktrinär skärpa från evangelierna söker bortförklara hvarje ord som syftar på personlighetens tillvaro efter döden — denna mänsklighetens älsklingsstanke.

En svensk kritiker har påstått att Järnefels arbeten åstadkommit en andlig rörelse i vårt land. Något sådant veta vi ej af här hemma — man kunde nästan tillägga: tyvärr. Ty i Mitt uppvaknande och Ateisten finnes mycket att taga vara på, såväl för hvar och en personligt som med skild tillämpning på våra nationella förhållanden. Med oförsonlig hätskhet sträfva våra partier att undantränga hvarandra på alla områden, och man gläder sig icke längre öfver att den åsikt man omfattar segnat, men öfver att den förhatliga motparten lidit ett nederlag. Vi äro således långt aflägsnade från den broderliga kärlek som enligt förf. till Mitt uppvaknande borde reglera tillochmed de minsta detaljer af den mänskliga samlefnaden och undantränga all falsk ärelystnad och alt själfviskt brukande af penningen och intelligensen.

Man har på en del håll yttrat sitt missnöje öfver att Järnefelt lämnat de poetiska ämnena för de etiska. Huru ondömet om vinsten eller förlusten af förfis förändrade riktning utfaller beror till en del af hvars och ens uppskattning af dessa olika ämnens betydelse. I alla händelser vore det otacksamt att, då man

fått en dyrbar gåfva, försmå den, emedan man väntat sig något annat. Och en dyrbar gåfva äro alla de väckelser till tanke, känsla och lif som innehållas i Järnefels båda senaste arbeten. Man behöfver ej håller misströsta om att Arvid Järnefelt ännu skall kunna gifva oss poetiska värk. Poesins flöden utsina icke af att taiken öfverskuggar dem. De kvälla fram i sinom tid, ehuru kanske genom mindre leende marker än då fantasin var deras enda ledstjärna. Tolstoy's senaste berättelse Husbonde och dräng lämnar oss ett talande bevis härpå: en berättelse så enkelt och lefvande framställd, att den oaktadt det knappa måttet är fullt värdig den stora diktarens, och så allvarlig och tankediger, att den oaktadt det skenbart obetydliga ämnet bär vittne om den rykbara tänkaren och sedeläraren.

Visst är att om Järnefelt äfven häri följde sin mästare i spåren, så hade ingen skäl att klaga.

R. W.

I Bokhandeln.

Hans Hildebrand: Sveriges medeltid, kulturhistorisk skildring, I, 6. Sthlm 1894, P. A. Norstedt & Söner.

Första häftet af detta intressanta arbete utkom redan år 1879. Med det nu publicerade sjätte häftet är det omfattande värkets första del avslutad, men det är tillsvidare svårt att förutspå när värkets öfriga delar föreligga i sin helhet. Säkert är emellertid att dess avslutning emotses med stort intresse; ty medan nordens forn- och hednatid, att icke tala om den nyare tiden, i Sverige behandlats af många lika intresserade som kompetenta forskare, ha dess medeltida kulturförhållanden hitills varit altför litet uppmärksammade af den historiska vetenskapsens målsmän. Man måste därför hoppas att förf., som icke tyckes lämnat någon möda ospard att på grund af talrika urkund- och källforsknings belysa denna tidsålder, snart må kunna foga slutstenen till ett företag som alltid skall intaga ett framstående rum bland arbeten på detta område.